

Hennie Zilverberg

Op het moment dat ik begin te schrijven over de laatste overlevende van een van de vier Joodse families uit Drachten, is het verhaal van de driejarige Aylan Kurdi uit Syrië, die verdronken is en aanspoelde op een Europees strand, nog maar een maand geleden. Als ik daadwerkelijk aan dit artikel begin, hoor ik net op het journaal, dat er twee kleine jongetjes (vier en zes jaar oud) uit verschillende vluchtelingengezinnen uit Syrië, die al een tijdje vermist waren, in Berlijn door een autochtone bewoner uit Duitsland seksueel zijn misbruikt en vermoord. Je bent op de vlucht voor het oorlogsgeweld, naar Europa op zoek naar een veilige omgeving en als je je dan eindelijk veilig waant – na een meestal angstige en verre reis – gebeurt het ergste wat een ouder kan overkomen.

Ik zit mij dan direct af te vragen hoe het destijds voor al die Joodse ouders geweest moet zijn om hun kinderen bij volstrekt wildvreemde mensen achter te moeten laten. Je moet dan wel echt ten einde raad en wanhopig zijn. Van de vier Joodse gezinnen, die in Drachten woonden tijdens de oorlog, zijn in totaal alle vijftien gezinsleden op transport gesteld en vergast in een vernietigingskamp. Van drie families zijn er geen nabestaanden meer. Er is maar één klein Joods meisje, dat de oorlog heeft overleefd en zij is nog in leven: *Hennie Zilverberg*. Hennie is de kleindochter van Hinderika Zilverberg-Mozes en zij is tijdens de oorlog in Drachten en Kollumerzwaag ondergedoken geweest.

■ De familie Zilverberg

De familie Zilverberg, die tijdens de oorlog op het adres Beter Wonen 19 in Drachten woonde, bestond uit Hinderika Zilverberg-Mozes (1890) en haar

De naam van Hinderika Zilverberg op het Joods monument in Drachten.

twee dochters Anna Zilverberg (1921) en Saartje Zilverberg (1926). Hun vader Heiman Zilverberg (1885) was al voor de oorlog, in 1929, overleden. Hinderika Zilverberg had nog drie kinderen, die al voor de oorlog uit huis waren gegaan: Rachel, Geertje en Jacob (de laatste twee hebben de oorlog overleefd).

Jacob Zilverberg (1915) was getrouwd met Martha Polak (1912) uit Amsterdam en woonde met vrouw en kind, de kleine Hennie (1941), tijdens de oorlog in Amsterdam.

■ Hennie Zilverberg (1941)

Oma Hinderika Zilverberg maakt zich tijdens de oorlog grote zorgen over het jonge gezin in Amsterdam. Er gaan steeds meer verhalen over joden, die worden weggevoerd. Ze bespreekt haar zorgen met haar buurvrouw Hinke Keuning (1918), die op Beter Wonen 17 woont. Hinke Keuning is de huishoudelijke hulp van de familie Vermeulen, die aan de Torenstraat 51 in Drachten woont.

■ Willemien Terpstra-Vermeulen

Volgens de kleindochter van de familie Vermeulen, Willemien Terpstra-Vermeulen, vertelt Hinke Keuning haar werkgeefster mevrouw Willemien (Mien) Vermeulen-Huisinga over de zorgen van oma Zilverberg. Haar man Roelof Cornelis Vermeulen, mede-eigenaar van betonfabriek Kijlstra in Drachten, zit in het verzet. Deze familie zorgt ervoor dat de kleine eenjarige Hennie ergens in 1942 wordt opgehaald door mevrouw Vermeulen en haar huishoudelijke hulp. Met de talrijke controles in de hoofdstad is dat in die tijd een hachelijke onderneming. Hennie wordt ondergebracht bij de familie Vermeulen, omdat ze het te gevaarlijk vinden bij oma Zilverberg.

■ Uitroeiing

In de herfst van 1942 worden Hennies ouders en haar andere grootmoeder opgepakt en weggevoerd. Haar moeder Martha en grootmoeder Jansje Polak zijn direct bij aankomst in Auschwitz vergast. Haar vader Jacob ontspringt de dans en is een van de weinige over-

levenden van het vernietigingskamp Auschwitz.

In oktober 1942 wordt haar tante Rachel vergast in Auschwitz. Een maand later – november 1942 – worden ook de twee tantes die nog in Drachten woonden – Anna en Saartje Zilverberg – in Auschwitz vermoord. Hun moeder Hinderika, de grootmoeder van de kleine Hennie, ondergaat in 1943 het zelfde lot in vernietigingskamp Sobibor. Van de vijf kinderen van Hinderika zijn dan alleen Geertje en Jacob, de vader van Hennie, dan in leven.

■ Ondergedoken

Tot het voorjaar van 1943 woont Hennie bij de familie Vermeulen in Drachten, die erg moedig zijn geweest om een Joods onderduikertje op te nemen. Maar het wordt te gevaarlijk voor haar. Daarom wordt Hennie ondergebracht bij het echtpaar Jinke Beerda en Gerben Rekker, die een kruidenierszaak runnen aan de Koarte Loane in Kollumerzwaag. Ze zitten allebei in het verzet.

Voorals Jinke is onverschrokken, met de fietstassen vol wapens gaat ze op pad. Dit is zeker niet ongevaarlijk, in Kollumerzwaag zitten beide scholen vol met Duitse soldaten. Naast hun eigen kinderen, Wiltse (13) Willem (10) en Baukje (6) hebben ze ook al een Joodse onderduikster. Jinke en Gerben Rekker zijn destijds moedige mensen geweest, die Joodse onderduikers in huis opnamen en gevaarlijke taken voor het verzet hebben uitgevoerd.

■ Willem Rekker

Volgens Willem Rekker (nu 82 jaar) was het heel gewoon, dat er opeens een kleine peuter van twee jaar bij hen kwam wonen. De familie Rekker is gelukkig nooit verraden. Alle kinderen hadden donker haar, Hennie liep dus niet uit de toon. Ze hebben nog wel geprobeerd haar haren wat lichter te verven, maar dat is niet gelukt. Hennie leerde Fries spreken, liep op klompjes en was een bijdehandje. De vader van Willem, Gerben Rekker, ontwikkelde

een zwak voor het meisje. Als ze straf kreeg, wist ze precies bij wie ze moest zijn. Zus Baukje was wel eens wat jaloers op al die aandacht voor de kleine Hennie.

Op een dag komen er Duitsers in de winkel van Rekker. Kleine Hennie zegt tegen ze, als ze boven op de ton met eieren zit: *'Sjoch Dútsers, hjir sitte aaien yn'*. De soldaten lachen vriendelijk tegen haar, maar heit Rekker heeft het zweet in de handen staan. Als ze de winkel eindelijk verlaten, haalt de familie opgelucht adem. Hennie heeft bij de familie Rekker een onbezorgde jeugd en beschouwt Gerben en Jinke als haar *heit en mem*.

■ Na de oorlog

Op een dag na de oorlog (*wanneer?*) is er opeens bezoek van een vreemde man. Hennie is dan vier jaar oud. Hennie kent deze man niet. Het blijkt haar vader te zijn, Jacob Zilverberg, die drie jaar in een concentratiekamp heeft gezeten. Hij is vriendelijk en lacht naar

Kollumerzwaag, 1944.
Van links naar rechts: dienstmeisje, mem Jinke, Baukje, heit Gerben, Hennie en Joodse onderduikster Marie.

Kollumerzwaag, augustus 1945.

Drachten, 11 augustus 1947.
Verloving van Alie van der Sluis en Cees Vermeulen. Vooraan Hennie, achter haar, van links naar rechts: Alie van der Sluis, vader en moeder Vermeulen.

haar, maar Hennie is bang voor hem en kruipt bij heit op schoot. Daar is ze veilig. Ze zegt: 'Dit is leave heit, dat is rare heit'. Toch gaat ze met deze vreemde man mee naar Amsterdam, hij is per slot van rekening haar echte vader. Heit Rekker heeft het er heel moeilijk mee, hij had zich in een periode van drie jaar helemaal aan haar gehecht. Hij vond het vreselijk wat Hennie in haar korte leventje mee moest maken. Het gaat helaas niet helemaal goed met Hennie en haar echte vader. Eerst woont ze vanaf november 1945 met haar vader Jacob Zilverberg in Amsterdam. Maar ze wordt in 1946 zelfs uit huis geplaatst, in een tehuis voor Joodse weeskinderen in Laren. Blijkbaar heeft Jacob ook nog contact met de familie Vermeulen in Drachten, want uit de gegevens van de gemeente Smallerland blijkt dat Hennie vanaf augustus 1946 daar weer woont. In 1948 verhuist Hennie – ze is dan zeven jaar – samen met haar vader, haar nieuwe stiefmoeder Frieda Wins

en een nieuw stiefzusje Esther eerst naar Amsterdam en later in 1950 naar Canada. Opnieuw afscheid nemen van vertrouwde mensen en wennen aan nieuwe mensen. Toch wordt er met beide families contact onderhouden. In 1961 trouwt Hennie met Peter Hecht, een Joodse overlevende. Zijn vader is omgekomen in het concentratiekamp. Hennie bouwt een kapperszaak op en krijgt twee zoons. In 1979 overlijdt haar vader Jacob Zilverberg.

■ 2015

Willemien Terpstra en Willem Rekker hebben beide contact gehouden met Hennie Zilverberg. Hennie woont tegenwoordig in Californië in de USA. Willemien heeft haar onlangs gebeld en de weergave van haar speurtocht: *De geschiedenis van een Joods onderduikertje* naar Hennie toegestuurd. Ook is haar het artikel over de stroffelstiennen gestuurd, met de vraag wat ze van dit initiatief vindt. Ze is daar erg blij mee en het raakt haar

diep, dat het Stroffelstiennenproject is gestart ook voor haar familie. Ze heeft het boekje en het artikel aan de rabbi van haar gemeenschap laten zien. Ze schreef: 'Het is moeilijk voor mij om het weer te lezen, de herinneringen komen en de tranen komen gemakkelijk. Ik was ook nog zo jong'.

Hennie is van plan in juli 2016 naar Nederland te komen. Er wordt een poging gedaan om de stenen van haar familie, als start van het project te laten plaatsen. Zij is de enige overlevende van de vier omgekomen Joodse families uit Drachten. Het zou ontroerend zijn om dit project te starten met nog een aantal overlevenden uit die tijd. ■

Bronnen:

- Archief gemeente Smallerland – mevrouw W. van der Wal en de heren G. Braaksma en A. Veenstra
- Willem Rekker, Kollumerzwaag (interview).
- Willemien Terpstra (interview) en haar speurtocht *De geschiedenis van Hinderika Zilverberg, een Joods onderduikertje*.

Stroffelstiennen

Wat een hartverwarmende reactie van het Drachtster Lyceum (rechter kolom) op het artikel over *Stroffelstiennen*! Het sluit prachtig aan: we moeten niet vergeten wat destijds is gebeurd, daarin moeten we jongere generaties betrekken. 'Ons verleden moet niet de toekomst van onze kinderen worden' zei Holocaust-overlevende Roman Kent.

Stolpersteine/Stroffelstiennen

Je struikelt erover met je hoofd en je hart. Daarnaast moet je je hoofd buigen om het te kunnen lezen. Sinds 1994 heeft Gunter Demnig (1947) 55.000 stenen gelegd in meer dan 1.000 steden of dorpen in meer dan 18 landen. Alleen in Berlijn liggen al 5.000 *Stroffelstiennen*.

Al een heel mooi resultaat van de actie!

Na het verschijnen van het artikel in het vorige nummer hebben we diverse giften van donateurs ontvangen. Samen met wat er al toegezegd was en de bijdrage van het Drachtster Lyceum komen we op elf stenen van de vijftien die geplaatst moeten worden. Een heel mooi resultaat, al zijn we er nog niet helemaal. Dus blijft onze vraag: *Doet u ook mee?* Maak dan uw gift over op onze bankrekening (zie pagina 3), onder vermelding van *Stroffelstiennen*. Elk bedrag – klein, groter – is welkom! Maar u kunt ook een steen adopteren. Als u dat wilt, maak dan € 150,- over en vermeld de te adopteren naam. Inmiddels zijn al negen stenen geadopteerd. De stenen van deze zes Joodse slachtoffers kunnen nog geadopteerd worden: *Jacob Turksma* en zijn vrouw *Rozette* (de ouders van Betje, David en Simon), van Kerkstraat 3, *Mozes Turksma*, zijn vrouw *Betje* en hun dochter *Doortje*, van Stationsweg 113, *Saartje Zilverberg*, tante van Hennie Zilverberg uit dit artikel, van Beter Wonen 19. U vindt meer informatie over hen op pagina 13 van nummer 37 (mei 2015).

Bericht Drachtster Lyceum

'Naar aanleiding van het artikel over de *Stroffelstiennen* in het laatste nummer van uw blad wil ik u namens het Drachtster Lyceum laten weten dat wij graag de stenen voor David en Simon Turksma zouden adopteren. Op het moment van hun deportatie zat David in de vierde, Simon in de tweede klas van de R.H.B.S., de voorganger van het Lyceum. Het Lyceum staat derhalve garant voor minimaal € 300,-.

Om hun betrokkenheid te vergroten willen wij de leerlingen het geld zelf bij elkaar laten brengen, nadat op verschillende manieren schoolbreed aandacht is besteed aan de systematische vernietiging tijdens W.O. II van Joden in het algemeen en de Drachtster Joden in het bijzonder.'